

MARIA KUKOŁOWICZ

Fundacja Dzieci Niczyje

Polityka Unii Europejskiej wobec problemu handlu dziećmi

Artykuł przedstawia zapisy odnoszące się do sytuacji dzieci – ofiar handlu ludźmi znajdujące się w prawie Unii Europejskiej. Ukazuje mechanizmy szczególnej ochrony małoletnich wynikające z ich podatności i bezbronności wobec tego procederu. Omówiona jest również konwencja Rady Europy dotycząca handlu ludźmi z perspektywy sytuacji dziecka. Poza przedstawieniem prawa unijnego tekst wskazuje podstawowe elementy polityki Wspólnoty mające na celu zwalczanie handlu dziećmi, w tym wprowadzone w ostatnich latach programy.

W ostatniej dekadzie nastąpił znaczący wzrost zainteresowania zjawiskiem handlu dziećmi w polityce Unii Europejskiej. Proceder ten dostrzeżono, realizując programy zapobiegania innym problemom społecznym, takim jak wykorzystywanie seksualne, nielegalna emigracja, międzynarodowa przestępczość zorganizowana czy współczesne niewolnicze formy pracy. W ramach struktur europejskich podjęto wiele inicjatyw, by przeciwdziałać problemowi handlu ludźmi, w tym dziećmi.

Podejmowanie działań zapobiegawczych wymaga odpowiednich przepisów prawnych. Regulacje dotyczące procederu handlu ludźmi często zapisywane są w dokumentach unijnych dotyczących innych, powią-

zanych z handlem problemów społecznych. Przykładem mogą być akty prawne regulujące tryb zapobiegania problemowi wykorzystywania seksualnego nieletnich i zawierające rozwiązania dotyczące handlu dziećmi. Brak wyraźnego wydzielenia procederu handlu od innych przestępstw może wynikać ze zróżnicowania i ogromnej złożoności tego zjawiska.

Celem tego artykułu jest przedstawienie zarówno rozwiązań prawnych, jak i działań podejmowanych przez Unię bezpośrednio dotyczących zapobiegania problemowi handlu dziećmi. Ze względu na tak określony cel nie zostaną tu przytoczone dokładne regulacje dotyczące handlu ludźmi, choć stosuje się je w całej swej rozciągłości również do handlu dziećmi¹.

1 „Dziecko” zgodnie z definicją Konwencji o Prawach Dziecka oznacza osobę, która nie ukończyła osiemnastego roku życia.

Regulacje unijne dotyczące handlu dziećmi

W listopadzie 2000 r. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjęło Protokół o Zapobieganiu, Zwalczeniu oraz Karaniu za Handel Ludźmi, w szczególności Kobietami i Dziećmi (*United Nations Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially women and children*). W grudniu tego samego roku zapadła decyzja Rady Unii Europejskiej, na mocy której Protokół ten został podpisany i stał się podstawowym dokumentem dotyczącym handlu ludźmi, a w szczególności kobietami i dziećmi we Wspólnocie Europejskiej (*Decyzja Rady*, grudzień 2000).

Podstawowe wyzwania związane z tym tematem zawierają się w preambule Protokołu. Mówi ona między innymi: *Skuteczne działania mające na celu zapobieganie i zwalczanie handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, wymagają podjęcia wszechstronnych wysiłków międzynarodowych w krajach pochodzenia, tranzytu i przeznaczenia, które obejmowałyby działania zapobiegające takiemu handlowi, mające na celu karanie sprawców oraz ochronę ofiar takiego handlu, także poprzez ochronę uznawanych na arenie międzynarodowej ich praw człowieka (Protokół o zapobieganiu... 2000).*

Jednym z podstawowych przymiotów dziecka, skłaniającym do wyróżnienia go i specjalnej ochrony przed przestępstwem handlu, jest jego podatność i bezbronność wobec takich procedur. Mówi o tym decyzja ramowa Rady w sprawie zwalczania handlu ludźmi w punkcie 5: *Dzieci są bardziej narażone na takie praktyki i dlatego istnieje większe ryzyko, iż padną ofiarą handlu ludźmi (Decyzja Ramowa lipiec 2002).*

Stwierdzenie to, choć bardzo ogólne, przypomina o konieczności specjalnego traktowania osoby nieletniej przy podejmowaniu decyzji legislacyjnych, jak i wprowadzaniu programów zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi. Jednak zapisów zapewniających specjalną ochronę tej grupie ofiar jest niewiele.

Pierwszym z zapisów dotyczącym specyficznie dzieci jest artykuł 3 **Protokołu z Palermo** (*Protokół o zapobieganiu... 2000*). Mówi on w punkcie (c), że werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie dziecka celem jego wykorzystania uznawane jest za handel ludźmi nawet wówczas, gdy nie obejmuje żadnej z metod, o której mowa w punkcie (a) Protokołu, czyli nie wiąże się z użyciem *groźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania.*

Zapis ten mówi, że dziecko podlega ochronie bez względu na oświadczenie swojej woli. Jest chronione jako istota słaba, nie mająca wystarczającej wiedzy i doświadczenia, by przewidywać ewentualne niebezpieczeństwa wynikające z jej wyborów. W myśl Protokołu dorośli są odpowiedzialni za dziecko i to oni podlegają odpowiedzialności karnej, jeżeli nawet w dobrej woli przekazali, przechowali czy przyjęli dziecko, a zostało ono wykorzystane.

Poza dokumentami mającymi charakter obowiązujący dla krajów Unii Europejskiej, przez różne organy Wspólnoty wydawane są zarządzenia wytyczające kierunku wspólnej polityki. Należą do nich: **Dyrektywa Rady w sprawie pozwoleń na pobyt dla obcokrajowców spoza obszaru wspólnoty, którzy stali się ofiarami handlu ludźmi lub innych działań związanych z nielegalną imigracją** (*Council Directive 2004*) i **Dyrektywa w sprawie roli społeczeństwa obywatelskiego w odnajdywaniu zaginionych lub wykorzystywanych seksualnie dzieci** (*Council Resolution 2001*).

Pierwszy dokument w art. 9 zawiera wytyczne w sprawie traktowania nielet-

nich cudzoziemców. Mówi o zapewnieniu im przedstawiciela prawnego, o dostosowaniu wymagań proceduralnych do wieku dziecka i jego dojrzałości, o zapewnieniu dostępu do edukacji na tych samych prawach, co dzieci – obywatele danego państwa i o podjęciu wszelkich wysiłków w celu identyfikacji dziecka i nawiązania kontaktu z jego rodziną, jeżeli jest to zgodne z jego dobrem. Trzeba jednak pamiętać, że wszystkie regulacje zapisane w tej Dyrektywie dotyczą osób, które zdecydowały się ubiegać o status uchodźcy.

Drugi z dokumentów podkreśla działanie w najlepszym interesie dziecka i rozwija całą listę rekomendacji i zalecanych dróg współpracy między krajami, tak by wymiana informacji pozwalała na podjęcie skutecznej pomocy.

Kolejną, dużą grupą „miękkich” regulacji prawnych² są dokumenty dotyczące szeroko pojętego problemu wykorzystywania seksualnego dzieci. Choć nie dotyczą one bezpośrednio problemu handlu, to bardzo często są z nim związane. Jest to o tyle uzasadnione, że duża część przypadków handlu dziećmi wykrywanych na terenie Wspólnoty wiąże się z taką właśnie formą wykorzystywania. Można wymienić tu Decyzję Rady w sprawie zwalczania dziecięcej pornografii w Internecie (*Council Decision 2000*), Deklarację ministrów państw członkowskich w sprawie zapobiegania i zwalczania handlu kobietami w celu wykorzystywania seksualnego (*The Hague Ministerial Declaration 1997*)³, rezolucję Parlamentu Europejskiego w sprawie zwalczania turystyki seksualnej i wzmocnienia zapobiegania wykorzystywaniu seksualnemu dzieci (*European Parliament Resolution 1997*).

Najnowszym dokumentem europejskim jest **Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi**, podpisana

w Warszawie w maju 2005 r. (*Konwencja Rady Europy 2005*). Nie jest ona jeszcze wiążąca dla żadnego z państw – członków Unii Europejskiej, gdyż nie została ratyfikowana przez dostateczną liczbę krajów. Pomimo to warta jest dostrzeżenia, gdyż swoim zasięgiem obejmuje szeroki zakres problemów związanych z przestępstwem handlu ludźmi. A z punktu widzenia niniejszego opracowania jest tym cenniejsza, że w wielu artykułach odnosi się bezpośrednio do sytuacji dzieci – ofiar handlu.

W rozdziale drugim Konwencji podjęty został temat zapobiegania handlowi ludźmi i współpracy między państwami. Wśród działań prewencyjnych podkreślone jest stworzenie „ochronnego otoczenia” dzieci, by zredukować zagrożenie stania się ofiarami handlu, na przykład poprzez realizację programów edukacyjnych w czasie nauki szkolnej (art. 5 i 6).

Kolejnym, bardzo cennym rozdziałem z punktu widzenia praw dziecka, jest część trzecia, w której mowa o „środkach ochrony ofiar”. Zalecana jest tu szczególna dbałość w czasie identyfikacji nieletnich, których dotknął proceder handlu, oraz domniemanie niepełnoletności, gdy nie ma pewności, co do wieku ofiary, a istnieją powody, by sądzić, że jest ona dzieckiem (art. 10). Wiąże się to z obowiązkowym ustanowieniem kuratora oraz podjęcia wszelkich możliwych wysiłków w celu zlokalizowania rodziny dziecka, jeżeli „jest to w najlepszym jego interesie”.

Konwencja zobowiązuje państwa-sygnatariuszy do zapewnienia szczególnej ochrony tożsamości dziecka, ochrony przed podawaniem do wiadomości publicznej szczegółów, które mogą ułatwić jego identyfikację, chyba że ma to na celu odnalezienie członków rodziny (art. 11). Dokument Rady Europy mówi także o *podjęciu działań, jakie mogą być koniecz-*

² Określenie „prawo twarde” odnosi się do tych regulacji unijnych, które muszą w określonym czasie zostać wprowadzone do prawa obowiązującego we wszystkich krajach członkowskich UE, natomiast „prawo miękkie” nie ma mocy wiążącej, wyznacza jednak kierunki polityki w ramach Unii i wpływa na kształtowanie rozwiązań obligatoryjnych.

³ Dotyczy ona także nastoletnich dziewcząt, gdyż nie ma w tym dokumencie odniesienia do wieku ofiar.

ne w celu pomocy ofiarom w odzyskaniu równowagi fizycznej, psychicznej i społecznej (art. 12). W przypadku nieletnich oznacza to dbałość o odpowiednie, zgodne z potrzebami, warunki zakwaterowania, edukacji i opieki zdrowotnej (art. 12 pkt 7).

Rozszerzone zostały również, w stosunku do sytuacji dorosłych, prawa dziecka przy wydawaniu pozwoleń na pobyt na terenie państw-sygnatariuszy. W przypadku nieletniego jedynym kryterium ma być jego „najlepszy interes” (art. 14 pkt 2). Stwarzane przez państwa programy repatriacyjne dla ofiar handlu powinny zostać obudowane taką międzynarodową współpracą, by po powrocie do kraju ojczystego dziecko miało zapewnioną odpowiednią opiekę (art. 16). Osoba niepełnoletnia nie powinna podlegać repatriacji, jeżeli ze względów bezpieczeństwa czy innych, nie leży to w jej najlepszym interesie.

W Konwencji jest również zalecenie, by wymierzać wyższe kary sprawcom, gdy ofiarą przestępstwa było dziecko. Kolejne artykuły wskazują na specjalne środki ochrony należne nieletniemu w trakcie postępowania karnego.

Konwencja z 2005 r. po ratyfikacji i wejściu w życie w krajach Wspólnoty stanie się na tym obszarze ważnym dokumentem regulującym problem handlu ludźmi.

Równocześnie z regulacjami prawnokarnymi rozpoczęto realizację programów mających na celu wprowadzenie w życie zapisywanych rozwiązań. Jednym z takich programów, bezpośrednio realizującym cel na zwalczania handlu ludźmi, był program **START II**. W jego ramach we wrześniu 2002 r. zorganizowano Europejską Konferencję w sprawie Zapobiegania i Zwalczania Handlu Ludźmi pt. *Globalne wyzwanie XXI*. Wynikiem prac ponad tysiąca przedstawicieli krajów i organizacji pozarządowych było opracowanie dokumentu nazwanego **Deklaracją Brukselską** (*The Brussels Declaration* 2002). W następnym roku została ona zatwierdzona przez Dyрекcję Generalną Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych

jako podstawowy dokument programowy dotyczący handlu ludźmi. Deklaracja oparta jest na założeniu, że skuteczność polityki Wspólnoty w tej kwestii jest warunkowana uwzględnieniem całego łańcucha zdarzeń, w wyniku których dana osoba stała się ofiarą handlu oraz przyczyny tego zjawiska.

Deklaracja składa się z czterech bloków tematycznych. Pierwszy określa mechanizmy współpracy i koordynacji podejmowanych działań między krajami członkowskimi, jak i wewnątrzunijnymi agendami. Drugi obejmuje temat zapobiegania handlowi ludźmi. Punkt 12 tego działu mówi o konieczności zapewnienia specjalnych środków ochrony dzieciom. Jednym z nich jest wymóg posiadania przez dziecko powyżej piątego roku życia własnego paszportu oraz szczególne procedury przy przekraczaniu granic przez niepełnoletnie osoby podróżujące samotnie lub z opiekunami nie będącymi ich rodziną.

W kolejnej części Deklaracji jest mowa o ochronie i wsparciu dla ofiar handlu ludźmi w takiej formie, jaka zapewniana jest ofiarom poważnych przestępstw. Tu również jest odniesienie do sytuacji osób niepełnoletnich i wymaganych wyższych standardów ochrony niż w przypadku dorosłych ofiar.

Ostatnia część dokumentu mówi o współpracy między organami policji i wymiaru sprawiedliwości państw członkowskich.

Poza wskazówkami wyznaczającymi kierunki działania w sprawie zwalczania handlu ludźmi Deklaracja Brukselska zawierała plan utworzenia Grupy ekspertów w dziedzinie handlu ludźmi. Stało się tak na mocy decyzji Komisji Wspólnot Europejskich z 25 marca 2003 r. (*Decyzja Komisji...* 2003). Jest to ciało złożone z dwudziestu osób powołane do wydawania opinii i publikowania raportów, które mają wspierać Komisję Europejską i inne organy Unii w prowadzeniu skutecznej polityki zwalczania handlu ludźmi. Grupa ta ma nie tylko prawo do opiniowania przygotowywanych aktów prawnych, ale w swoim statucie zapisane ma także

zalecenie prowadzenia aktywnej polityki, w tym proponowania rozwiązań prawnych. Jednym ze statutowych zadań tego ciała jest

wydawanie corocznych raportów ukazujących dynamikę zmian w problemie handlu ludźmi.

Programy przeciwdziałania problemowi handlu dziećmi

Praktyczne działania, dzięki którym realizowane są cele wyznaczone przez opisane wyżej dokumenty i grupy eksperckie, wpisane są w programy unijne. Są one realizowane przede wszystkim w ramach działań Dyrekcji Generalnej Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych. To do jej zadań należy dbanie o rozwój Unii jako przestrzeni wolności bezpieczeństwa i sprawiedli-

wości. Podlegają jej inicjatywy związane z polityką azylową, imigracyjną oraz współpraca między policją i wymiarem sprawiedliwości zarówno w sprawach cywilnych, jak i karnych. Oznacza to, że wszelkie działania w sprawie zwalczania handlu dziećmi są włączone w zakres jej obowiązków. Realizowane są one w ramach dwóch programów: AGIS i DAPHNE.

AGIS

AGIS to program dotyczący współpracy między policją i wymiarem sprawiedliwości w sprawach kryminalnych. Został on uruchomiony w 2002 r., a projekty realizowane w jego ramach przypadają na lata 2003–2007. Jest on w pewnej mierze kontynuacją programów wcześniejszych, w tym STOP II, wspomnianego już programu dotyczącego wymiany informacji i doświadczeń profesjonalistów stykających się z problemem handlu ludźmi i wykorzystywania seksualnego.

Podstawowym celem programu AGIS jest stworzenie sieci wymiany informacji i współpracy między profesjonalistami. Ma ona pozwolić na promowanie dobrych i sprawdzonych rozwiązań oraz ujednolicenie polityki Unii w tej kwestii.

Podstawowymi narzędziami do realizacji tych założeń mają być szkolenia, rozpragowywanie wyników badań naukowych, seminaria, konferencje. Mają one objąć całe grono specjalistów: od sędziów, prokuratorów, prawników, pracowników policji i straży granicznej po pracowników organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną i wsparciem ofiar.

Przy tak szerokim zdefiniowaniu problemu, którego dotyczy program, nie można

określić środków przeznaczonych na wspieranie programów zwalczania handlu ludźmi. Ich skala zależy od tematyki nadesłanych wniosków i od decyzji komisji oceniającej. W 2004 r. realizowanych było dziesięć projektów związanych z handlem ludźmi. Niektóre z nich dotyczyły bezpośrednio handlu dziećmi. Przegląd tych projektów znajduje się w tabeli 1.

W ramach wszystkich tych projektów realizowane są podobne działania: tworzenie sieci wymiany informacji, różne rodzaje szkoleń specjalistów poszerzające ich wiedzę z zakresu handlu ludźmi, przekazywanie tzw. dobrych praktyk podczas konferencji i innych spotkań. W poniższej tabeli nie wyszczególniano więc tej wspólnej dla wszystkich projektów puli działań. Zostały w niej umieszczone tylko zadania charakterystyczne dla danego projektu.

Przegląd programów realizowanych ze środków Unii w 2004 r. pozwala na dostrzeżenie priorytetów w działaniach związanych ze zwalczaniem handlu ludźmi i ochroną ofiar. Zgodnie z założeniami programu AGIS pierwszym z nich jest współpraca między krajami Wspólnoty. W przypadku przestępstwa handlu ludź-

Program	Organizacja, kraj	Charakterystyczne działania/cele
Zwalczanie pracy przymusowej w ramach procederu handlu ludźmi.	International Labour Office, Belgia	Wzmocnienie kontroli nad biurami pośrednictwa pracy, agencjami matrymonialnymi i agencjami reklamowymi jako firmami ryzyka w łańcuchu handlu ludźmi.
Szkolenie pracowników straży granicznej i urzędów imigracyjnych w identyfikacji ofiar handlu i zapewnienie im właściwego wsparcia.	International Organization for Migration, Belgia	Przeszkolenie pracowników służb granicznych i policji w zakresie identyfikacji ofiar handlu i przemytu.
Szkolenie profesjonalistów z Europy Wschodniej i Zachodniej w zakresie problemu handlu dziećmi dla celów wykorzystywania seksualnego.	Schichting Defence for Children International Nederland; Holandia	Szkolenie profesjonalistów i zacieśnienie sieci współpracy w celu pełnej wymiany informacji.
Forum w celu doskonalenia dobrych praktyk w zapobieganiu, procedurach śledczych i wykrywaniu handlu ludźmi. Sprawdzanie dobrych praktyk pod kątem ich skuteczność w zwalczaniu i zapobieganiu korupcji wśród pracowników służb publicznych.	High Council of Justice, Belgia	Opracowywanie skutecznych rozwiązań przeciwdziałających korupcji wśród pracowników straży granicznej, policji i innych służb mających kontakt z ofiarami przemocy.
Europejska Sieć Współpracy dla ochrony kobiet i dzieci – ofiar handlu ludźmi i wykorzystywania seksualnego.	Ente Provincia di Lecce, Włochy	Identyfikacja ofiar handlu oraz zapewnienie im bezpieczeństwa i wsparcia.

mi jest to zamierzenie wyjątkowe istotne, gdyż proceder handlu ludźmi najczęściej ma charakter międzynarodowy. Kraje pochodzenia ofiar nie są krajami docelowymi, a na trasie transferu ofiar często jest jeden lub więcej krajów tranzytu. Wyzwaniem jest takie skoordynowanie polityki i zbudowanie systemu sprawnego przepływu informacji, by zarówno ściga-

nie przestępców, jak i pomoc ofiarom były skuteczne.

Problem handlu ludźmi – ujawniony relatywnie niedawno, mało rozpoznany i wyjątkowo trudny do zdiagnozowania – wymaga w szczególnej mierze dzielenia się wiedzą i doświadczeniami, co może znacznie przyspieszyć zrozumienie go i wypracowanie rozwiązań.

DAPHNE

DAPHNE jest drugim, dużym unijnym programem obejmującym tematykę handlu dziećmi. Przypisanym mu obszarem działania jest przeciwdziałanie wszelkim formom przemocy wobec dzieci, ludzi młodych i kobiet. Przemoc rozumiana jest tu bardzo szeroko: to wykorzystywanie seksualne i przemoc domowa, handel ludźmi i przemoc rówieśnicza, przemoc wynikająca z dyskryminacji niepełnosprawnych, mniejszości narodowych czy imigrantów i zmuszania do uczestnictwa w produkcji pornografii.

Ostatnia edycja tego programu obejmuje lata 2004–2008. Jednym z nielicznych projektów obejmujących temat handlu dziećmi jest projekt *Wypracowania dla Unii Europejskiej Schematu Zbierania*

i Analizy Danych Statystycznych o Dzieciach Zaginionych, Seksualnie Wykorzystywanych i Dzieciach – Ofiarach Handlu (SIAMSECT... 2004). Celem projektu jest wypracowanie wspólnych standardów rejestrowania danych o aktach przemocy, tak by statystyki można było porównywać między krajami, oraz śledzić dynamikę problemu na danym obszarze. Wymaga to opracowania wspólnych definicji i wskaźników oraz wiarygodnych metod zbierania danych.

Projekt jest realizowany w bliskiej współpracy z policją, strażą graniczną i innymi partnerami, tak by powstała jak najpełniejsza baza danych wspomagająca podejmowanie działań pomocowych.

Inne przedsięwzięcia

Programy DAPHNE i AGIS nie są jedynymi źródłami finansowania projektów zajmujących się zwalczaniem handlu dziećmi. Na obszarze Europy Południowo-Wschodniej zostały podjęte intensywne działania zmierzające do opisanie i przeciwdziałania zjawisku handlu. Wynika to ze specyfiki tego regionu – niektóre kraje w tej części Europy, np. Albania, są identyfikowane jako kraje pochodzenia na europejskiej mapie handlu, a Włochy są jednym z głównych krajów docelowych.

Dwa najważniejsze programy realizowane w tym regionie to program **LARA** (lipiec 2002–październik 2003) oraz program **ENACT** (*European Network Against Child Trafficking*), realizowany przez rok (od kwietnia 2003 r.).

W ramach pierwszego z projektów pracowano nad reformą prawa karnego dotyczącego handlu ludźmi w dziewięciu krajach Europy Południowo-Wschodniej uczestniczących

w programie⁴, tak by spełniało ono standardy unijne (LARA – strona internetowa).

Odbывало się to wieloetapowo. Od dokładnego rozpoznania sytuacji prawnokarnej, przez powołanie narodowego eksperta do spraw handlu ludźmi i działania na rzecz wprowadzenia odpowiednich zapisów we wszystkich krajach, aż do kontroli działań przez grupy ekspertów z Unii Europejskiej. Zakończenie sukcesem tego programu otworzyło możliwości dalszych działań w celu zapobiegania i ochrony ofiar handlu.

Program ENACT skupiał się wyłącznie na sytuacji dziecka-ofiary. Koordynowany był przez Save the Children z Włoch, we współpracy z organizacjami Save the Children w Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Danii, Rumunii, Bułgarii i Francji (ENACT – strona internetowa). Jego celem była:

1) wymiana doświadczeń, dobrych praktyk w walce z procederem pomiędzy partnerami projektu,

⁴ Kraje uczestniczące w projekcie: Albania, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Mołdawia, Rumunia, Serbia i Montenegro, Macedonia, Słowenia oraz zaproszone do współpracy Włochy, Grecja i Turcja.

2) wypracowanie multidyscyplinarnych modułów szkoleniowych,

3) usystematyzowanie informacji na temat handlu dziećmi na obszarze objętym projektem i dążenie do skoordynowania podejmowanych tam inicjatyw.

Szczególny nacisk został położony na przedstawienie sytuacji z perspektywy dziecka, uwzględniając w sposób wszystko co wynika z jego pochodzenia. Efektem realizacji tego projektu było poszerzenie wiedzy na temat problemu handlu dziećmi, co pozwoliło na stworzenie dokładnej mapy handlu nieletnimi na obszarze uczestniczą-

cych w nim państw.

Obie wspomniane tu inicjatywy były w pewien sposób pionierskie i przyniosły wymierne efekty, szczególnie w zakresie zmian legislacyjnych i rozwoju współpracy międzynarodowej.

Przedstawione w tym artykule działania prawne i realizowane projekty nie stanowią oczywiście pełnego opisu przeciwdziałania problemowi handlu dziećmi na terenie Unii Europejskiej. Pokazują jednak ramy legislacyjne oraz inspirowane regulacjami prawnymi działania podejmowane w wymiarze europejskim lub regionalnym.

This paper presents the EU regulations concerning the situation of child victims of trafficking in human beings. It describes the mechanisms of special protection of children, stemming from their vulnerability to trafficking. The article also discusses the Council of Europe's convention on human trafficking, with a special emphasis on the situation of children. In addition to presenting the EU law, this paper points to the major elements of the Commonwealth's policy against trafficking in children, including the programmes conducted in recent years.

Literatura

Council Directive on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities, 24 April 2004 (2004/81/EC).

Council Decision to combat child pornography on the internet, 29 May 2000 (2000/375/JHA).

Council Resolution on the contribution of civil society in finding missing or sexually exploited children, 9 October 2001 (2001/C 238/01).

Decyzja Rady Europejskiej z 8 grudnia 2000 r. w sprawie podpisania – w imieniu Wspólnoty Europejskiej – Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej i jej protokołów uzupełniających o zwalczaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, oraz przemyśle migrantów drogą lądową, powietrzną i morską (2001/87/WE).

Decyzja Ramowa Rady Europejskiej w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym z 15 marca 2001 r. (2001/220/WSiSW).

Decyzja Ramowa Rady Europejskiej w sprawie wykorzystywania seksualnego dzieci i dziecięcej pornografii z dnia 22 grudnia 2003 r. (2004/68/JHA).

Decyzja Ramowa Rady Europejskiej w sprawie zwalczania handlu ludźmi z dnia 19 lipca 2002 r. (2002/629/WSiSW).

Decyzji Komisji Wspólnot Europejskich w sprawie powołania Grupy ekspertów w dziedzinie handlu ludźmi 25 marca 2003 r. (2003/209/WE).

European Parliament Resolution on the Commission Communication on combating child sex tourism (COM(96)0547-C4-0012/97) and the aide memoire on the European contribution to reinforcing the prevention of the sexual abuse and exploitation of children, 24 November 1997 (A4-0306/97).

Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, 16 maja 2005 r., Warszawa.

Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 15 listopada 2000 r. (DzU z 2005 r., nr 18, poz. 160).

SIAMSECT – Elaboration of a EU template and collection plan for Statistical Information and Analysis on Missing and Sexually Exploited Children and Trafficking in human beings; Institute for International Research on Criminal Policy, Gt Univercity, BE (2004-

Strony internetowe

2/014/WYC).

The Hague Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation, Dutch Ministry of Social Affairs and Employment, 26 April 1997 (DCE/97-429).

AGIS, strona:http://europa.eu.int/comm/justice_home/funding/agis/doc/agis_2004_list_cofinanced_projects.pdf

ENACT, strona: <http://www.savethechildren.it/enact/home.asp>

<http://www.handelludzmi.uw.edu.pl/Prawo4.pdf>

<http://www.handelludzmi.uw.edu.pl/tlumaczeniekonwencji.doc>

LARA, strona: http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_co-operation/Combating_economic_crime/Project_LARA/

The Brussel Declaration on prevention and combating trafficking in human beings; 18–20 wrzesień 2002 r.; strona: http://europa.eu.int/comm/justice_home/news/forum_crimen/2002/workshop/brusels_decl_en.htm